

3.
2

AD
Clementin. 2. de Magistris
INSTRUCTIO
CANONICA-MONETARIA
DE
GROSSO
TURONENSI, ET TREVIRENSI,

UNA CUM PARERGIS
PRO EXERCITIO
AD TENTAMEN INAUGURALE QUALIFICANTE
AD DIEM 19. AUGUSTI AB HORA IX. USQUE AD XI
PROPOSITA,

P R Æ S I D E
PLURIMUM REVERENDO, PRÆNOBILI, CLARISSIMO,
CONSULTISSIMOQUE VIRO, AC DOMINO,

D. GEORGIO CHRISTOPH. NELLER,
U. J. D., & ad Doctoratum Ss. Theologiæ admissio, Eminentissimi Principis Electoris, & Archi-Episcopi Trevirensis Consiliario Ecclesiastico actuali, Vicariatûs, & Consistorii Episcopalis Wirceburgensis Assessore pariter actuali, Ss. Cæsarearum Majestatum per Imperium, & Ditiones Austriacas Comite Palatino, insignis Collegiatae Ecclesiæ ad S. Simeonem Trevis Canonico Capitulari, Syndico, & Bibliothecario, Ss. Canonum in almâ, & antiquissimâ Universitate Trevirensi Professore Publico, ejusdemque, & inclytæ Facultatis Juridicæ Assessore,

DEFENDENTE
NOBILI, AC ORNATO DOMINO
JACOBO JOSEPHO von der Gracht, Aquensi,
Jur. utr., & S. R. I. publico Auditore.
TREVIRIS in Auditorio Juridico Majore Vici Thirici,
Anno MDCCLX.

Typis JOANNIS CHRISTOPHORI ESCHERMANN.

OPPUGNANTES.

NOBILES, AC ORNATI DOMINI,

D. JOANNES JOSEPHUS DORION, Mirecurtius,
AA. LL. & Philosoph. Magister.

D. FRANCISCUS AGRICOLA, Sarapontanus,

Jurium Auditores,

JACOBO JOSEPHO DORIONE
Jur. du. & S. R. I. publico Auditore.
Francisco Agricola Jurisconsulto
anno MDCCCLX.

Typis JOHANNIS CHRISTOPHORI BACHMANNI

Cemens V.
quod nolit
Rechts-
rium quom
previum e
* AD
fic
ra

I. N. J. C.

NEQUIS cum vanitate, & imperitiâ ad honorem ascenderet peritiâ literarum; néve graduati in Academiis expensarum gravitate vacuarentur; cæteri autem à susceptione graduum retraherentur, constituit anno 1312.

Clemens V., ut à quolibet graduando priùs recipiatur juramentum, quòd nolit *ultra tria millia TURONENSIVM argenteorum* (*Turnos-Weyßs-Pfennige*) in solemnitate circa Doctoratum, aut Magistrarium *quomodolibet* (id est, circa cibos, vestes, & alia, non circa prævium examen secundùm Glossam) adhibenda expendere. *

* ADJICITUR *pæna suspensionis* à collatione Doctoratûs, vel Magisterii, si quis, etiam pontificali dignitate præfulgens, non recepto priùs tali juramento honorem supradictum cuiquam tribuerit.

E S.
OMINI,
Mirecurtius,
pontanus,

II. SACRA Facultas Theologica Augustæ Trevirorum propterea anno 1588. in juramento promovendorum suorum sic posuit puncto 5to: *Se in festo Magisterii non expensuros supra tria millia grossorum Turonensium.* *

* IN antiquiore statutorum libro hoc punctum jurandum non invenitur, sicut neque in statutis inelytæ Facultatis juridicæ: attamen adest de anno 1643. rubrica: *Epuli academici, à graduato in Jure certis personis exhibendi, descriptio ad Clem. Cùm sit nimis de Mag., ibidemque ex verbis, & motivis ipsius Clementinæ ordinabatur frugalis refectio, quæ non duret ultra tres horas, & in quâ non ultra quatuor pocula propinatoria bibantur: hæc ipsa cùm abrogata sit à pluribus currentis sæculi annis, cessat omne periculum sumptus excessivi, propter quod esset jurandum, adeoque in nostrâ Univeritate hoc juramenti capitulum non est amplius in usu.*

III. Quanta est hæc summa, non excedenda à quovis, imò juxta *Clem. 2. de Magist.* adhuc restringenda, nisi forsân nobilis conditionis extiterint graduandi? *

* NON mirum; de hoc quæri feris temporibus nostris; cùm ipsi jam veteres, conditæ tamen Clementinæ ævo propiores, dubitaverint, desuperque disputaverint; nos quoque Treviri pridem ex usu dimiserimus nomina Turonensium, veterumque grossorum, hodie solummodò cognoscentes grossum parvum trium Crucigerorum Rhen.

IV. GLOSSA ibidem verbo: *Argenteorum* ait: *Tria millia ista ascendunt ad monetæ Bononiensis quingentas libras Bononeorum parvorum, (denariolorum) ponendo Turonensem pro duobus Venetis, vel 40. Bononiensibus parvis, ut valere consueverant. CASUS longus dicit, esse summam ducentorum quinquaginta AUREORUM.* *

* QUALES hi sint aurei, explicavit *Panormitanus* in eadem *Clement.*, esse nempe *Florenos de Camerâ* in *Curiâ Romanâ* usitatos, existimans, hanc esse veram illorum æstimationem. *Florenum.* & *Ducatum auri de Camerâ* idem esse, docet *Pyrrhus Corradus dispensat. Apostolicar. lib. 6. cap. 4. num. 48.* Et uberius in *Praxi benefic. lib. 2. cap. 13. num. 17.*, ubi sic:

„ Florenus ita dictus est, quia à Florentinis initium duxit, & sic dicitur à Florentiâ, & per florem lilii albi ab unâ parte, ab alterâ verò per S. Joannis Baptistæ effigiem, in eo existentes; unde apparet, illum sic nominari, non solum à civitate Florentiæ, sed etiam à flore lilii, teste Sarnensi. Qui quidem florenus, licet propter varias Provinciarum consuetudines ac varietatem incertam habeat estimationem, ut ait Salycetus in l. fin. C. Si cert. pet., certum est nihilominus, quòd in Romanâ Curiâ taxis officialium accipitur pro Ducato auri de Camerâ, teste Germonio; & ita intelligendæ sunt taxæ, quæ in libris Cameræ ad dictos florenos reperiuntur, præsertim in materiis Consistorialibus; licet antea florenus hujusmodi fuisset forsitan in dictâ Curiâ minoris valoris. Et præcedente num. 3. sic differit: „ Ducatus autem Florentinus æquiparatur Ducato auri de Camerâ, & nullus Florenus Cameræ reperitur, nisi ipse Ducatus auri de Camerâ, nullaque alia moneta nuncupatur de Camerâ, præter istum Ducatum: & ita hodie passim accipitur in Curiâ Romanâ. Hæc nõsse oportet Canonistam beneficalem, non tantum propter Regulam Cancellariæ statam, ut verum valorem annuum beneficii per hoc aureæ monetæ genus exprimat, sed etiam maximè propter Regulam 2dam, & 4tam, ut sciat, an hæc illarum Abbatialis, vel prima post Pontificalem, Dignitas sit de reservatis, necne: Taxatur autem numerus florenorum idem, qui tempore conditarum regularum, licet florenus iste plus, minusve valeret tempore, quo vacat beneficium; quia est aurum in auro, ut olim loquebantur, sive aurum speciei, proindeque, manente eadem specie, eodemque numero ejusdem, potest estimatio, seu reductio ad argentum crescere, ac decrescere, ut ibid. num. 8. & 9. insinuat Pyrrhus.

V. AUREOS istos DD. nostri cum Covarruviâ communiter explicant ex *Benedicti XII. Extravagante un. de Censib. int. commun.* * Et rectè; non enim elegisset ibi Pontifex pro generali procurationum in visitationibus debitarum taxâ monetam auri atque argenti, nisi ea plurimis Europæ Nationibus optimè nota, atque in commercio usitata fuisset; sicut certum est, quòd Sæc. XIV. & XV. longè latèque per Italiam, Galliam, Germaniam, Angliam, Sueciam, Daniam, Poloniam &c. ** cursitaverint floreni auri de Florentiâ, & argentei Turonenses, adeò quidem, ut per imitationem à Principibus Germaniæ recuderentur, etiam retentis ferè iisdem insignibus harum stamparum.

Trevirorum prop-
suorum sic possit
os supra tria millia

idum non invenitur, si
attamen adest de anno
certis personis exhiben-
didemque ex verbis, &
effectio, quæ non duntaxat
pecula propinatoria bi-
rentis scæcoli annis, est
quod esset jurandum,
culum non est amplius

la à quovis, imò
orsan nobilis condi-

is; cum ipsi jam vete-
bitaverint, desuperque
su dimiserimus nominat
ummodò cognoscimus

ait: Tria millia
libras Bononorum
pro duobus Venetis,
nt. CASUS longui
REORUM. *

n eandem Clement., esse
stratos, existimans, hanc
Ducatum auri de Cam-
Apostolicar. lib. 4. cap. 4.
17. num. 17. ubi sic;

* Extravagans hæc Benedictina emanavit ad coercendos diaconum excessus, quibus Legati à latere, Episcopi, Archidiaconi, Decani, visitantes gregem dominicum, magis studebant locupletari, quàm plantare, evellere, ac dissipare. Est de anno 1336; & vel idèd servit explicandæ nostræ Clementinæ, utpote tantùm 24. annis ipsam præcedenti.

** Hoc patet ex ipsâ Extravagante. Sanè apud Treviros jam invenio usum *Turonensium* anno 1276. ex chartâ Archivi S. Simeonis, ubi vendebatur census annuus 15. *Solidorum Turonensium minùs uno Turonensi pro 15. libris Turonensium.* Censùs ergò erat 179. Turonenses, capitale, seu pretium 3600. Turonenses: dabantur 5. pro 100, minùs unico Turonensi ad totam summam, quod mirabilitate non caret.

VI. SIC autem habet dicta Extravagans *in fin.* §. *porrò*, postquam latè præmiserat, quot Turonenses quilibet Visitator accipere possit: *Turonenses prædictos TALES * fore intelligimus, quòd XII. ipsorum valeant unum florenum auri boni, puri, & legalis ponderis, ac cunei Florentini.*

* PONTIFEX explicaturus Turonensem per florenum, ait: *tales*; quia præter hosce Turonenses dabantur adhuc alii, e.g. sub nomine *Solidorum, Schillingen.* Covarruv. *de veter. collat. numism. cap. 13. §. 2. num. 7.*, videlicet moneta valens 12. *parvos* Turonenses, qui erant majores *duplo*, minores *Crucigero* Trevirensi, sive, ut olim vocabatur, *denario*; nam 10. nostrates denarii faciebant 14., imò & 15. *parvos* Turonenses. Item ait: *tales*; quia dabantur Grossi Turonenses *majoris valoris*, quàm ut in unum florenum de Florentiâ computarentur 12., ut mox videbimus.

VII. FLORENI istius valor dabitur per exempla unà cum ipsâ *Turonensium* ab invicem diversitate. Examinato *Monetario* Trevirensi, quod extat in *Prodromo* Hist. diplom. Trev. Tom. 2., nec non adhibitis documentis aliis, comperi, distinguendos primùm esse grossos *antiquos* à grossis *novis*; deinde *antiquos* subdividi debere in *Regales*, qui & *Philippi*, vulgò *Königs-Groschen*, ac in grossos, simpliciter dictos *antiquos*, *alte Turnos*, so man alte

Groschen nennet, ut habet quoddam instrumentum Kylburgense de anno 1363. *

* IMò verò ad intelligendum obligationes Sæc. XV. opus est, fecernere *recentioris cunei Turonenses*, qui his, quos Sæc. XIV. vocabant *novos*, minùs valuerunt. Vid. infra §. XXV. & XXVI.

VIII. **GROSSUS antiquus Regalis, Der alte Königs-Turnos**, à *Philippo Augusto*, Galliæ Rege, conditus *Philippus-Turnos*, omnium est præstantissimus, & variavit in valore extrinseco. *

* VIDETUR iste Turonensis esse, de quo *Monetarium Trevir.* ad an. 1303. loc. cit. pag. 1167. ait: *Aureus cum scuto (Ein Schild-Gulden) seu clypeo pro 10. grossis Turonensibus ANTIQUIS, & grosso NB. HUIUS-MODI pro 15. denariis: 15. denarii Trevir. erant 7½ petermengi, sive ein Reichs-Zehener, id est, duo baciones boni cum dimidio; qualis valoris currunt hodiernum parvi Escalini Aquis, & vicinis in locis. Sic valuit adhuc anno 1333., ut probat pergamenum S. Simeonis super domo ad Cervum in vico S. Simeonis hic: uno grossi Turonensi pro quindecim denariis computato. Quoniam verò moneta argentea nova, præcipuè denarii, identidem (quod omnes nôrunt monetariographi) à suâ puritate in pejus declinabat, sic iste grossus anno 1347. à 15. ascendit ad 21. denarios Trevir. Monet. cit. pag. 1163. Grossus Turonensis, eint Grosser Turnos, vor 21. Vierische denari, & pag. 1170. Ein Grossus Turonensis, 21. denarios Trevirenses, vocat autem hõc grossos gewisse alte Turnos. Ast anno 1356. valuit rursùs (fortè propter reductam denariorum meliorem bonitatem) sicut anno 1303., videlicet 15. Trevir. Crucigeros, sicut hoc probat fundatio cujusdã anniversarii apud S. Maximinum Hist. diplom. Trevir. Tom. 2. pag. 888.: Tringinta florenos parvos de Florentiã bonorum auri, & ponderis, quorum quilibet NUNC valet novem GROSSOS ANTIQUOS REGALES, & quintam partem unius grossi, & QUILIBET GROSSUS TRIGINTA DENARIOS moneta cursibilis: & adverte, quòd tunc denarius idem fuerit, quòd modernus duplus Trevirensis: grossus ergò Regalis fecit anno 1356. 15. Crucigeros Trevir., florenus ille 140., sive 70. petermengos, quia quinta pars unius grossi regalis debebat addi ad 135. crucigeros, quos susebant novem grossi. Hinc æstima valorem domùs in vico Flandriæ, anno 1357. reservatã retrovenditione intra 60. annos continuos venditã pro 10. Solidis Turonensium antiquorum Regalium grossorum, bonorum &*

los diciturum excellens,
Decani, visitantes pro
dam plantare, evellere,
vix explicanda nostre
edenti.
vros jam invenio ulian
conis, ubi vendebant
Turonensi pro 15. libris
capitale, seu pretium
unico Turonensi ad to.
fin. §. porro, post
Visitator accipere
gimus, quòd XII.
& legalis ponderis,
am, ait: tales; qui
e. g. sub nomine Solita-
mism, cap. 17. §. 1.
onenses, qui erant ma-
olim vocabatur, de-
no & 15. parvos Tu-
Turonenses majoris va-
computarentur 12., de
exempla unã cum
nato Monetario Tre-
Trev. Tom. 2., nec
tingendos primim
iquos subdividi debe-
& Groschen, ac in
urnos, so muu alte

legalium, id est, pro 120. talibus petiis. Annis sequentibus iterum ascendit: Charta pergamena S. Simeonis de anno 1369. *Annuum censum perpetuum octo florenorum parvorum antiquorum boni auri, & gravioris ponderis Moguntini, quorum quilibet DE PRÆSENTI valet DECEM GROSSOS CUM DIMIDIO ANTIQUOS REGALES veri cunei regni Francia: florenus parvus tunc valebat 36. solidos denariorum, imò & 37. Charta pergamena S. Simeonis de anno 1370. cum illæso sigillo Canonis Archiep. In ducentis florenis parvis antiquis de Florentiâ boni auri, & gravioris ponderis Moguntinensis, facientibus 370. libras, quolibet per 37. solidos computato: observa, quòd florenus iste ab anno 1347. creverit in alterum tantum solidorum propterea, quia 36. solidi denariorum erant post annum 1350. tantundem, quantum antehac 18. solidi denariorum: cautâ jam est dicta. Itaque tunc 36. solidi erant 36. Triarii Trevir., sive toties 5. Crucigeri Rhenenses, 6. Trevirenses, aut duo Daleri Imperiales: hos statuerunt 10 $\frac{1}{2}$. grossi antiqui regales: venerunt ergò in unum talem grossum 10. petermengi, 1. duplus, & paxillum ultra: Quodsi pro floreno ejusmodi ponas 37. solidos, tunc grossus talis faciet pro tunc 21. Crucigeros Trevir., & minutiam ulteriorem, quæ putatur fecisse, ut anno 1370. computarentur 11. tales grossi in unum aureum Moguntinum antiquum: Documentum S. Simeonis pro Capellano altaris SS. Simonis, & Judæ: pro centum, & quinquaginta antiquis florenis Moguntinis boni auri & ponderis Moguntinensis, UNDECIM ANTIQUIS GROSSIS REGALIBUS de Franciâ, PHILIPPI nuncupati, pro quolibet floreno computatis: Aureus Moguntinus novus valuit eo tempore 2. Daleros Imperii, & triarium. *Monetar.* pag. 1173. ibi: Einen Gulden von Menche 3. Marck 12. Penninge, id est, 444. duplos Trevir., facillè igitur antiquus Moguntinus eundem superavit 5. petermengis.*

Additio. Invenio quoque Grossum 9. petermengorum anno 1370. in pergamento S. Simeonis sub integris sigillis Canonis Archiep., & Cartusia S. Albani: *Grosso pro tribus solidis computato: solidus quid sub Cunone fuerit, vide ad calcem in quaestione: sed non additur ibi, quòd fuerint grossi antiqui Regales.* Circa idem tempus invenio in Calendario Anniversariorum, & Memoriarum S. Simeonis Sæc. XIV. sic scriptum: D. Thomas de Gransdorff dedit C. libras in grossis, & sterlingis Turon. ANTIQU., quolibet grosso ANTIQUO pro 3. SOLIDIS, qui fuerunt aestimati dati per 54. flor. Mog.

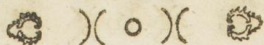
IX. GROSSUS simpliciter antiquus videtur equidem cufus fuisse ad 5. petermengos; * acceptatus tamen fuit in majore valore, etiam usque ad 6. petermengos, postquam semel evaserat antiquus. **

* ANNO 1345. stetit 5. petermengis. *Monetar.* pag. 1170. XII. albe grossi Turnos 1. libr. Heller, id est, 240. duplis Trevir.; cum tamen anno precedente stetit 6. petermengis, ut mox probabitur: videtur itaque anno 1345. revaluatus fuisse ad primam æstimationem.

** *Monetar.* ad an. 1344. pag. 1169. *Grossus antiquus pro 12. denariis*, id est 6. petermengis: tunc stetit florenus parvus 11. solidis denariorum. *ibid.* i. e. 132. Crucigeris Trevir., sive 66. petermengis: ibant igitur 11. grossi antiqui in unum florenum parvum, sive florentinum. Anno 1356. valuit 5. peterm., 1. Cruciger., 1. dupl., 1. Hallens. modernum Trevir. *Arg.* mox dicti Monetarii pag. 1171. *Eine kleine Gulde von Florentz 12. alte Gross Turnos*: stetit tunc florenus parvus 70. petermengis, ut supra ad §. VIII. ex charta S. Maximini probavi, sive 11. solidis 8. denariis *veteris* monetæ parvæ, 22. solidis 16. denariis *nova*. Anno 1366. grossus antiquus legitur expensus fuisse pro 6. petermengis. *Monetar.* pag. 1176. vor 1. lb. Heller 10. albe grosse Turnos, fecit ergo quilibet 24. Hallenses, sive duplos Trevir. Concordat passus in *Catholico monetario Goldasti* pag. 181. de anno 1377., ubi *Cavolus IV. Imp.* Episcopo Mindensi concessit *Zweene schwäre Pfenninge, deren sechs einen alten Turnos gelten.*

X. GROSSUS Turonensis communis, nec antiquus, valebat Sæc. XIV. 10. denariis Trevirensibus, sive 5. petermengis. *

* *PROBAT hoc Monetar.* Trevir. loc. cit. pag. 1167. ad an. 1313., qui proximus erat anno conditæ Clementinæ nostræ: *Florenus pro 12. grossis: grossus pro 14. parvis Turonensibus: 10. denarii Trevirenses pro grosso.* Fecit florenus 5. testones, aut capitella, sive mediam libram denariorum ejus temporis, *Hallensium* integram, prout quoque adhuc in annis 1342. & 43. *Ibid.* pag. 1168. *Eine kleine Gulden von Florentz vor 1. Pfund Heller zu nehmen*: Ad an. 1339. *ibid.* legitur: *Florenus pro 12. grossis, grossus pro 20. Hallensib.:* fecit iterum florenus 5. Capitella, grossus 5. petermengos: tantundem anno 1341., & sic respectivè 3. & 5. annis post *Extravagantem Benedicti XII.:* *Grossus Turonensis, ein Gross Turnos 20. Heller.* *Ibid.* Tantundem anno 1345. *ibid.* pag. 1169. *Tres Schillingi grossorum novorum valent 30. Schilling denariorum*, id est, 36. tales grossi valent 360. Cruciger. Trevir., 180. petermengos: quinque 36. sunt 180. Imò adhuc anno 1534. lego, Treviris expensum fuisse Grossum *Metensem* pro 5. petermengis: *Distributi in die sepultura pro celebrantibus, & funus conducentibus 18. Grossi Metenses: faciunt 3. Fl. 18. alb., i. e. 90. pe-*

termengos, florenum more Trevirensi computando pro 24. petermengis, sive 2. capitellis,

XI. QUONIAM igitur nec *Clementina*, nec *Extravagans Benedicti* adjecerunt verbum *antiquos*, vel *regales*, & aliàs in solutionibus, atque computationibus potiùs intelligitur moneta *curfibilis*, *vulgaris*, *ordinaria*, & pro tempore legis, vel contractùs *communior*, quàm *selecta*, & *ravior*, nisi hoc disertè exprimat; sic per *argenteum* illum, vel *grossum Turonensem*, utrobique intelligo tantùm 5. petermengos. *

* ATQUE ita tria millia Turonensium fecerunt 15000. petermengos, sive 5000. triarios Trevir., 2500. dimidia, 1250. integra capitella, 416. florenos 40. Crucig. modernæ monete Rhenensis, 277. Daleros Imperii 42. petermengos, id est, 70. Crucig. Rhen.

XII. PROINDE 1.) Rectè dixit *Glossa* suprâ §. IV., quòd 3000. Turonenses argentei ascendant ad 500. libras *Bononcorum parvorum*, sive denariolorum valdè minorum, ponendo unum *Turonensem* pro 40. parvis *Bononiensibus*. *

* QUIA, sicut demonstravi §. X., unus Turonensis *communis* valuit Sæc. XIV. apud Treviros 10. denariis Trevir., sive 5. petermengis: quilibet ergò denarius Trevir. præstitit 4. denariolos Bononienses, sive hodiernos penningos Trevir. Atque ita 4. libræ parvorum *Bononiensium* fecerunt tunc unam libram denariorum *Trevirensium*, scilicet 960. parvi Bononienses 240. denarios Trevir.: 25. libræ Trevir. 100. libr. Bonon. consequenter 125. libræ Trevir. effecerunt 500. libras Bononienses. Sunt autem 30000. denarii, sive 15000. petermengi Trevir., quos sistunt 3000. Turonenses, quolibet pro 5. petermengis, accuratè 125. libræ Trevirenses de anno 1312., & sequentibus, usque ad medium Sæc. XIV.

XIII. RECTE 2.) dixit in Corpore Juris glossato *Casus longus* ad hanc *Clementin.*, quòd 3000. Turonenses faciant 250. aureos, id est, juxta *Panormitanum* florenos de Florentiâ, vel *Camérâ*. *

* QUIA

* **QUIA** computando juxta Extrav. Benedicti XII. 12. Turonenses pro uno florentino, & quemlibet Turonensem pro 5. petermengis, quilibet florenus, sive aureus talis valuit illo tempore 60. petermengos: ducenties quinquagesies 60. sunt 15000. petermengi.

XIV. CUM itaque Glossa, Casus longus, & coeva documenta Trevirensia, punctualiter concordent, & in talibus materiis vel sola coincidentia plurimum probet rei tactum, discamus

a) **QUOD** tunc Florenus de Florentia de cursu ordinario steterit 5. capitellis, donec paulatim ascenderit; grossus autem vulgaris, sive contradistinctus tam a regali, quam ab antiquo grosso, valuerit 5. petermengis, donec succedantibus deterioribus grossis novis & ipse venerit ad 6. petermengos.

b) **DISCAMUS** dietas *Visitatorum* juxta Extravag. *Vas electionis*. Sic e. g. in Germaniâ Archidiaconus non accipiet ab Ecclesiis, nullum, vel minus duodecim, Collegium habentibus, ultra 50., Archipresbyter, sive Decanus ruralis, non ultra 10. Turonenses pro unius dici procuratione: primus ergo non ultra 250. petermengos, id est 4. Imperiales 34 petermengos, secundus non ultra 50. petermengos. Hodie tamen propter caritatem, & aucta rerum pretia Episcopi auxerunt taxam, quemadmodum pro Archidiacono Trevir. anno 1757. sic constituta est, ut Decano pro visitatione cujusque Parochia solvatur unus Imperialis, Definitori assistenti dimidius, Parocho pro hospitalitatis sumptu duo floreni Rhenani; haec autem pecunia desumantur ex fabricâ tam parochialis Ecclesia, quam filialium, & capellarum, si qua sint, pro ratâ virium inter has distribuenda, in harum autem defectum à parochianis.

c) **DISCAMUS**, quantum licuerit per Extrav. un. Joannis XXII. de sent. excom. anno 1316. accipere expeditoribus literarum gratiâ absque insolitis clausulis, nempe Abbreviatori dabuntur 10. Turonenses, Executori, sive scribæ, 12. Primus accipiet 50. petermengos, alter 60. Quodsi clausulæ insolita venerint bullis inferendæ, quælibet scribenda linea solvetur quartâ parte unius Turonensis, sive 10. Bononcis parvis, 1. petermengo, 1. duplo Trevir.

d) **INTELLIGE** quoque Statutum Balduini Trevir. de anno 1310. cap. 116. In Ecclesiis, in quibus super convivis in receptione Canonici, vel Monachi, tempore presentis statuti consuetudo servabatur, loco convivii hujusmodi, post receptionem prædictam purè, & simpliciter factam, una præsentetur cappa ad

B

ornamentum Ecclesie, valoris centum GROSSORUM Treverensium ANTIQUORUM, ubi aliàs cappa majoris pretii minimè solvebatur. Statutum antiquum S. Simeonis habet; centum grossorum TURONENSIIUM. Ait Balduinus: antiquorum, & idèd pro quolibet tali Turonensi dabatur 12. denarii, sive 6. petermengi: centum faciunt 600. petermengos. Huic conformiter valori Jacobus à Sirck Archiep. taxavit anno 1449. pro Canonicis S. Simeonis, & cappà chori, hos centum antiquos Turonenses ad 25. florenos: sunt hi *Messellani*, scilicet quilibet 24. petermengorum: vigesies quinquies 24. sunt 600. En novam demonstrationem, quòd grossus Turonensis antiquus sit moneta unius dimidii capitelli: hodie comparativè ad moderna capitella dimidia lubenter acceptaretur talis grossus pro 9. petermengis, si non ultra.

XV. ARGENTEUS Turonensis antiquus, elegantissimus nummus, meretur hìc locum in effigie ex cuneo *Philippico*, cujus duas teneo species. Facies adversa habet in extimo circulo hæc abbreviata: *benedictum sit nomen Domini Jesu Christi*; in circulo intimo, intra quem Crux: *Philippus Rex*, is nempè, qui cognominabatur *Augustus*. Aversa exhibet ferrum foculare, *Ein Feuerhangel*: * circularis inscriptio: *Civis Turonus*: ** ponderat unam drachmam (*ein Quintlein*) in lothone habet 15. gradus ***

* EXINDE vulgus vocabat *tremissem* ejus *ein Philipps-Feuer-Ersen*, de quo, non de toto Turonensi Philippico, accipe valvationem quatuor Rheni Electorum de anno 1502. *Prodrom. Hist. diplom. Trevir. Tom. 2. pag. 1182.* Ein Philipps-Furrisen 2. albos, puta rotatos, id est 4. petermengos; valuit ergò tantum, quantum aliud foculare duplicatum: Ein

Hubel Fuyrisen 2. albus: Ein halb Fuyrisen 1. albus: Ibid. tria dimidia focularia terra faciebant grossum Turonensem vulgarem, siue 6. petermengos.

*** HÆC inscriptione discernitur *Turonensis* Regalis à communi grosso Gallicano, ut notavit Professor *Joachim Unterriht von dem Münzwesen lib. 2. cap. 2. §. 9.*; nam grossi *Philippi pulchri, Ludovici Regis, & aliorum*, licet quodque præ se ferant foculare ferrum, non tamen habent hæc verba: *Civis Turonus*, suntque minoris valoris. In thecâ monetariâ S. Maximini Trevir. vidi Turonensem *Caroli Regis*, per omnia simillimum *Philippico*, in quo & verba: *Civis Turonus*: hæc postremam monetam *Joannes XXII.* banno suo communivit in Extrav. un. de Crim. fals. *Alii* verò monetam falsam sub vero siguo clarissimi in Christo filii nostri *CAROLI, Regis Francorum, & Navarra illustris*, studiosè depravant, & ex hoc cadit à suo recto pondere. Quam plures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure, aut consuetudine, seu privilegio, jus competit fabricandi monetam, signum proprium moneta regia moneta sua, quam fabricant, imprimere, seu insculpere moliantur, ejusdem quantitatis, & jucunditatis, literarum figura, quam habet moneta regia, moneta sua, quam fabricant, quantum possunt similibus, speciem, & formam insculpunt, constituunt, & imponunt: & quamvis moneta prædicta eorum, ad usurpatam similitudinem perducta, deficiat à justo pondere argenti, & solito in regiâ monetâ & more & consuetudine observato, simplices tamen, & populares persona, non habentes inter monetas tanta similitudinis peritiam discernendi, falluntur quotidie eâ occasione in usu monetarum, recipientes monetas falsò assimilatas pro veris. Hi, & similes falsarii feriebantur excommunicatione Papæ reservatâ. Fuit hæc constitutio temporalis, neque extenditur ad monetas successorum *Caroli*, multò minus generaliter contra quosvis falsatores monetarum ubique locorum,

*** SICUT experimento probavi, ita quoque docet expertissimus rei monetariæ *Joachimus* loc. cit. Die Turnosen sind in der Statt Tours gepræget worden, daher sie auch den Nahmen bekommen haben, und werden selbige sonst genennet Argentei, Grossi denarii Turonens: sie hieszen Gros, Groschen, weilien sie die dickeste Silber-Münze waren, deren man sich in Frankreich bisher bedienet hatte. Diese Münze ware ehedem sehr stark im Gange: sie hielte 15. Loth, und 64. Stück eine Mark auß. Hinc æstima ejus valorem: quatuor faciunt infallibiliter parvum Dalerum Franciæ, un petit ecu de France, einen halben 7ben-Kopfstück-Thaler, einen kleinen Thaler; nam imprimis sunt lothone argenti eidem pares, deinde quatuor ponderant semunciam, ein Loth: Quo igitur tempore, sicut adhuc benè recordor, integer ille Dalerus gallicanus erogabatur pro 7. capitellis, unde & nomen accepit in Germaniâ, stetit unus

... pps. Feuer. Kofell, de
... pe valuationem quærit
... diplom. Trevir. Tom. 2.
... ta rotatos, id est 4. po
... foculare duplimum. Ein

grossus antiquus Regalis per proportionem $10 \frac{1}{2}$ petermengis, sicut anno 1347. ; nam octies $10 \frac{1}{2}$ petermengi faciunt 7. capitella. Planè itaque erravit *Waradinus* ille, sive, ut leges ajunt, *Zygoftates*, qui 22. Aug. 1741. consultus super aliquâ obligatione redimibili de anno 1363. respondit: 7. Pfund alter *Rönigs-Tournesen* seynd werth 161. Reichs-Thaler: Aut iste nescivit, quot Turonenses essent 7. libræ Turonensium, aut quanti valeret unus. Septem libræ sunt 1630. Turonenses: octo faciunt uncialem prædictum Gallia: resultant 210. tales unciales: quanta diversitas à 161. Daleris Imperii ad $4 \frac{1}{2}$ capitella! Sed adhuc palpabilior est error, qui ibidem mox sequitur: 5. Schilling Tournesen (erant similiter Regales, & constituunt 60.) 40. Alb. Colon., qui sunt dimidiis Dalerus Imperii: debuisset scribere: $7 \frac{1}{2}$. Unciales Gallia. Hiucum est finale: 7. Tournesen, die man nennt alte Groschen, seynd werth 1. Reichs-Thaler 32. Alb. Ergone plus valerent 7. Turonenses antiqui, quam 5. solidi Turonensium antiquorum Regalium? Jure meritò igitur hoc judicium imperiti in arte periti rejecit Consilium Luxemburgense, præcipuè quoque hæc de causâ, quòd super eadem illâ lite, iisdémque sortibus monetarum, tria dissonantia responsa dedisset. Nihilominùs spes mihi nulla fit, fore, ut illustres Germaniæ Judices dimittant præjudicium, standum esse attestatis Zygoftatum Circulorum Imperii: concedo lubenter quoad examinandum valorem monetæ, ipsis transmissæ, & quoad ea, quæ physicè probantur analysi per ignem, atque examine per pondus, & lapidem lydium, quoad historica nego, pernego, eos sive pro juratis, sive pro peritis in arte, hoc ipso, quòd Waradini sint, habendos esse, cum nihil sint aliud, quam Docimastes, Æstimatores, Censores, Probatores monetæ à se viæ.

XVI. Vero cuneo Turonensis Gallicani subjungo alium, perlicitam, publicamque imitationem in Germaniâ fabricatum, nempe *Tuitiensem* Archiep. Colon. *Hermanni*. In adversâ extimus circulus literalis ait: *Sit nomen Domini benedictum*, intimus signat *An. M. CCCCLXXXII*. In aversâ, ubi ferrum foci, extimus circulus habet verba: *Turonensis Tuiciensis*, intimus: *Hermanni Archiep.* *

- * PONDERAT tres quartas semunciae, 3. 16-theil, & est graduum 14. in lothone: nequit ergo valore æquare Grossum regalem antiquum. Medietas ejus, Ein Duitischer Hermanus-Bland, taxata fuit an. 1502. pro 17. Hallensibus rotatis. *Monetar. Trevir. pag. 1182.*, ideoque iste Turonensis *Tutienfis* ad minimum valebit 5. petermeng. 1 $\frac{1}{2}$. Crucig. Trevir., imò benè 6. petermengos, & ultra, hodie.

XVII. QUID nunc grossus *Trevirensis*? Treviri habuerunt duo genera grossorum: * Unum *simplicem*, einen einleßigen, einfachen, *Trierischen Groschen*; ** alterum *duplicem*, einen doppelten, oder *Peters-Groschen*. ***

- * UTERQUE venit sub nomine valdè generali, & æquivoco alicujus *Albi*, eines *Weiß-Pfennings*, ex quo profecti sunt errores multi circa antiquas obligationes; cùm debitores obrudere soleant albos *minores* loco *majorum*. Grossum *duplicem* *Hist. diplom. Trevir. rectè* vocavit *Album Grossum*, malè *Allum rotatum*.

- ** *Simplicis* grossi effigies varias conspice in *Prodomo Hist. dipl. Trev. Tom. 1. pag. 624.*, videlicet *Archiep. Udonis* sub num. VIII. *Canonis* sub num. XIX. tabul. 1., & tab. 2. *Weneri* sub num. XXVIII., & XXIX., nec non in Tom. 2. *Hist. ejusd. pag. 885. Jacobi Badensis* sub num. XXIV.

- *** *Duplicis* grossi *Trevirensis* diversos typos dat ead. *Hist. Tom. 2. pag. 885.* sub monetarum num. V. XI. XIV. XV. XVI. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIV. XXV. XXX. XXXI. Multos quoque protulit *Joachimus III. Groschen-Cabinet.*

XVIII. GROSSI *Trevirensis simplicis* rarissimam, & anti-

quissimam petiam seruo ex dono æstimatissimo, quod vir Senatorii ordinis mihi fecit, Sæc. IX. Trevis stampatam: Rectæ faciei, ubi Crux, inscriptum est: HLOTARIUS IMP.; alteri: TREVERIS CIVI: en cuneum: *

* IN lothone habet 11. gradus, in pondere unam quartam semuncie, 1. 16-theil. Huic apposuissem alium Theodorici à Wedâ Archiep. electi 1212. lothon. 9., ponderis 2. quartar. semuncie, 2. 16-theil currant., nisi malâ fortunâ modò nescirem, ubi sit: In adversâ est imago S. Petri cum circularibus literis: Theodr. Archiep. in aversâ scutum quadripartitum, cujus angulum primum, & quartum occupat Crux Trevirensis, secundum, & tertium trabs, insigne gentis Wedanæ: in summitate scuti à dextris est scutulum Archiepiscopatus, à sinistris scutulum familia: Scriptura circularis: *Moneta nova Ril.*, quo postremo verbo puto significari locum Argentariæ, fortâsis *Reil*, vicum supra Mosellam.

XIX. SED & *Weneri* Archiep. exhibendus hîc est *grossus simplex*, utpotè qui hunc, ad distinctionem ejus à *Grosso Petrino*, expressè jussit vocari *grossum Trevirensis*. Monetar. Trevir. ad an. 1394. pag. 1176. *

* EJUSMODI *simplices* grossi raro cadunt in manus, *duplices* autem sapius. Præfens *Wernerianus* inventus est anno superiore in Ecclesiâ S. Simeonis inferiore, dum ad navim allongandam amovebantur stalla veteris chori. Excudit jam talem in duplo *Prodromus Hist. diplom. Trevir. Tom. 1. pag. 648. tab. 2. sub num. XXVIII. & XXIX.*, in quibusdam modici momenti ab hoc cuneo variantem. Deceptus est autem D. *Jochimus* int *Groschen-Cabinet*, credendo, ambos illos albos esse sic dictos *Anglicos, Englische*; nam neque est *Anglicus Wernerii*, quorum 12. debebant facere 6. *petermengos*, ut ex imparitate cum nummo *ibid. sub num. XXVI.*, qui est ejus *Anglicus*, postea *Trevir. Cruciger* dictus, elucet; neque est *Anglicus* ille alius, longè latèque usitatus, qui faciebat tres *Crucigeros Trevirenses*, sive dimidium *Triarium*, de quo legatur *Chronic. Limburg. Tom. 2. prodrom. pag. 1104. ad an. 1385. Sex Hallenses constituunt Anglicum: 16. Anglici faciunt 96. Hallenses.* So ware Juncker Johans, Herr zu Lynpurg, Schwester Vela althey uff dem Refectorio in Vigiliâ ascensionis Domini bey dem Chore Vesper-Schand: Es wurden ussetragen 3. Viertel Weine, kostent zusammen 16. Englisch, das waren zusammen 32. alter guter Pfenning, der einer 3. Hallenses galte, und ein Hallensis der Zeit besserer ware, als jetzt ein guter Pfenning seyn kan. Erant duo capitella. *Wernerus* ipsemet dixit, esse grossum *trium solidorum*, quo nomine *petermengos* fuisse indicatos, probavi in *brevi instr. de solid. spec. argenteo*. Petia hæc, licet aspectu parva, est *triarius Trevirensis*, illi, quem anno 1703. in parvâ figurâ cudi fecit ex puriore argento Archiep. *Joannes Hugo*, cum epigraphæ: III. *Petermenger*, extâtque in *Prodromi Tom. & loc. cit. sub num. XLII.*, & pondere, & lothone compar; uterque enim nummus ponderat 1. 16-theil, uterque est lothonis 12. ergo plus, quàm *Anglicus*.

XX. *GROSSUS Trevirorum simplex* valuit sub *Balduino*, sicut sub *Wernero*, & hodie, quo nostro tempore vocatur à tribus *petermengis triarius*, videlicet 6. *Trevirenses penningos*, qui à *Wernero* nuncupati sunt *Anglici*, deinde vulgo *Schillingi*, demùm *Crucigeri*, sive valuit 5. *Crucigeros Rhenenses*, 4. *Imperii*. *

* SUB *Balduino* legitur in monetario *Trevirensi pag. 1168. ad an. 1339. Grossus pro 12. Hallensibus*: consequenter duo *simplices* grossi plus valuerunt, quàm unus grossus communis *duplex*, de quo *ibidem: Grossus pro 20. Hallensibus*. *Hallensis* ille erat noster *duplus*. *Wernerus* ita parificavit rem, ut grossus *simplex* valeret 3. solidos, id est, *petermengos, duplex*

sex: Vort soll man einen halben Peters-Groiffen schlagen, das ist, ein Trierisch Groiff: soll gelten drey schilling triersch: reliqua vide infra §. XXIV. Erat hic solidus *novus*, postea dictus ein Rader-schilling.

Observatio. Cum *grossis*, quos voluit *Wernerus* vocari *Trevirenses grossos*, non debent confundi *Albi*, sub eodem *Wernero* percuti incepti, de quibus anno 1417. Concordia trium Electorum Rheni, & Ducis Juliacenſis: Item soll auch iglicher von uns hern silbernen wysspenninge, und halbe wysspenninge dun schlagen, die halten sullent nach gebure Acht pfennige fines silbers (id est, 10. lothones 12. grana,) und der wysspenninge sollen hundert, und seeffe gaen uff einen Colischen Marc gewiegen, und nit mee, und der Englischen, mit nahmen halbe wysspenninge, der sullent zwey hundert, und sechszeihen uff eine Marc Colische gewiegen gaen; und man soll derselben wysspenninge (id est, primo loco nominatorum alborum) zwanzig und einen halben geben, und nehmen nur den vurgenannt nuxer Gulden einen: Auch soll man drylingger, und haller schlagen: die drilingen sollent halten 7. pennige fines silbers (id est, 9. lothon. 6. gran.) und sullent wiegen 400. einen Colischen Marc. Item die Zeller, oder Morgin sullent halten $4\frac{1}{2}$. penning fines silber (7. loth. 12. gran.) und sollent wiegen 50. ein Loth; und der wysspenning soll gelten 12. Zeller. *Hist. diplom. Trev. Tom. 2. pag. 359.* Hic enim est antiquus ille *albus*, sub nomine *rotati* celebratus, cujus divisores fuerunt 1.) *Anglicus*, semissem ejus faciens; 2.) *Trilingus*, à tribus Halleris vocatus, propter quod in Monetario pag. 1176. etiam vocatur à *Wernero* ein drey Heller-pfenning, sive *dimidius Anglicus*, & *quarta pars albi rotati*, & denique 3.) *Morgio*, sive *Hallerſis*, postea exaltatus in *denarium rotatum*, qui modò est *Trevir. duplus*. Hac divisio habetur quoque de anno 1425. *Monet. pag. 1178. column. 2.*, ubi gradatim descendendo sic ponitur: *Wysspenningen, Enalisch, Driling, Haller. Florenus auri* (qui erat 20. caratarum, cum veteres essent 23., & quorum 66. pendebant marcã ponderalem Colonienſem) stabat 41. *petermengis*, sive $20\frac{1}{2}$. *albis rotatis*.

XXI. *GROSSUS duplex*, stampatus ad valorem *communis grossi Turonensis*, jam fuit apud *Treviros*, * priusquam *Electores nostri* inciperent eundem fabricare ad quantitatem, & jucunditatem *Grossi Turonensis*. **

* HABEO grossum talem, *communi Turonensi* equivalentem, *Henrici à Vistingen*, creati an. 1260., cujus loto est 15., pondus 1. 16-Theil, sicut

sicut erant boni Turonenses ordinarii Sæc. XIV. Inventus est ante annos circiter octo cum quantitate ejusmodi petiarum argentearum defossa in aperto campo propè Erang infra Treviros; Vid. Prodom. Tom. I. pag. 632. §. 2. Ex solo aspectu, & absque examine aurifabri, nemo credidisset, ipsam esse grossum antiquum duplicem.

** INCEPIT Boëmundus II, Balduini anno 1354. Successor. Vid. *Hist. dipl. Trevir. Tom. 2. pag. 885.* sub num. monetar. V., antiquiores grossos ad elegantiam Turonensem non inveni à nostris Archiepiscopis. Censet Rmus. & Illmus. ab *Hontheim* loc. cit. pag. 888., hunc grossum Trevirensis fuisse antiquo grosso Regali parem, quod & ego credo, saltem earundem, quod valuerit plus aliis Turonensibus ordinariis. Ibidem præ cæteris distinguunt se grossi majores tres, videlicet prædictus Boëmundi, Cunonis sub num. XI., & Weneri sub num. XIV., propter quod Rmus. & Illmus Author censuit, etiam Cunonis grossum esse imitationem grossi Regalis. Quoddam præter alios grossos, stampatos ad 6. petermengos, etiam cuderit unum ad 7½. petermengos, probatur ex Unione monetariâ, quam anno 1371. inivit cum Wenceslao Duce Luxemburgi, de cudendo grosso communi utriusque patriæ, 30. denariorum, sive 5. Anglicorum, id est, 2. triariorum cum dimidio, 12. lothon., & quorum 64. penderent unam marcam argenti Trevericam. *Histor. diplom. Trev. Tom. 2. pag. 255.* Vidi nuper Luxemburgensem grossum, in cujus unâ facie est Luxemburgense scutum, superpositâ magnâ coronâ, inscriptio circularis: *moneta nova Lucenburge*; in altera est Aquila simplex, expansis alis, sicut in illo grosso Cunonis nostri, quem exhibet *Prodromi Tom. I. pag. 624. num. XX.* Videtur expressè electa fuisse hæc Aquila ad denotandam utriusque nummi communionem.

XXII. GROSSI *Trevirensis* duplicis ordinarii valor fuit 5. petermengorum, sicut suprâ dixi §. X. de Grosso *Turonensi* vulgari, usque ad *Cunonem* Archiep.

* Ex dicto §pho applica huc probationes; neque enim verosimile est, Monetarium Archivi Electoralis Trevirensis potiùs loqui ibidem de cunctis exteris, quàm de domesticis.

XXIII. SUB *Cunone* grossus ordinarius Trevirensis major, sive duplex, percussus fuit ad 6. petermengos; sive, ut is foret exactè alterum tantum grossi Treverici simplicis, sive, ut conciliare-

C

tur æqualitas grossorum *novorum* cum grosso, vel Turonensi *antiquo*.

* MONETAR. Trevir. ad an. 1371. loc. cit. pag. 1173. Man soll schlagen wyffe Pfenning, iglichen von 2. Schillingen, der halten soll in dem Alsey 9½ pfenning syns (id est 13. Lothig) und der sollen gan uff eine Mark gewiegen XCI., und ein halber. Jam sepènotavi, quòd *solidus numeralis* semper fuerint 12. denarii, quòdque penningus minutus, sive denarius, ut veteres loquebantur, post medium Sæc. XIV. non fuerit amplius *Cruciger* Trevirensis, ut antè, sed *duplus* tantum: itaque duo solidi fecerunt 2. triarios, sive 6. petermengos: dele itaque in *brevi instruct. de solido spec. argent. §. 4.* in notâ omnia à versu: nisi fallor, ubi per nimietatem posui talem grossum album ad 12. petermengos, quos nullus unquam grossus *regularis*, seu *ordinarius*, valuit, saltem ex primavâ-stampâ, licet *extraordinarium* habeam, qui abundè præstet 15. peterm. *Fridericî, Joannis, Georgii*, cum inscriptione: *Grossus novus Ducum Saxon.* Lotho ejus est 15., pondus 5. 16. thell. Angelus aliger tenet scutum, in quo sunt duo decussati enses. *Minor* ibi *Canonis* moneta ad 12. denarios, sive unum solidum: *Eleyne* pfenninge, als einen von einem schilling, erat præfens triarius: *alter* ad 6. denarios, einen von VI. pfenninggen, erat dimidius triarius, sive tres *Crucigeri* Trevirenses: *tertius* ad 2. denarios, einen von II. Penningen, præfens *Cruciger* Trevirensis: itaque sub his speciebus non continebatur *solidus novus* *Wernerî*, sicut tunc putavi. Valebat aureus tunc cufus 9. capitella: *Golt-Gulden*, der eyner soll gelten XVIII. der vorgeannten *Wysspenning*, id est, 18. dimidiis capitellis. Adde *ibid.* pag. 1173., ubi 20. tales grossi commutabantur in aureum 10. Capitellorum, erântque lothone meliores prioribus, licet paulò minores pondere: *Gulden* sullen halten 23. Graet: 66. der *Gulden* sullen gaen uff 1. Mark syns *Golds*: der *Gulden* soll einer gelden 20. alb. *Wysspenning* sullen halten uff der *Alseye* 10. penningh syns, das macht 13. Loth, und 1. Quinten; und der *Wysspenning* sollen gaen uff ein *Mark* 96.

XXIV. WERNERUS Archiep. mansit an. 1394. in pede, quem pro *grossis*, majore, & minore, elegerat *Cuno*; * solummodò *solidum novum* introduxit. Postmodum induxit albos de quibus §. XX. in observatione. **

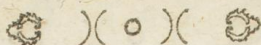
* Anno 1394. sic ordinavit: Soll geschlagen werden ein Grober Penning: soll heissen ein *Peters-Groisse*: licet enim in simplicibus grossis ejus

etiam fuerit imago S. Petri, tamen non ita venuste sub throno operis Gothici: derselben sollen XX. vor eynen guten schwarzen Gulden stehen: Eod. der Gulden nit meher, dan VI. pfund Geltz trierscher webrongen sijn. Soll der Peters-Groisse glich eynem alten Wysspenning IX. Penning synes halten (id est 12. Loth) und soll gelten VI. schilling triersch. Reliqua lege supra §. XX. Tunc *libra* Trevir. stabat 20. petermengis, nec amplius unus *triarius* representabat *solidum numeralem*, sed *petermengus*. Aureus iste erat de *gravibus*, & *bonis*, non de *vulgaribus*, utpote qui postremi non per *grossos Petrinos*, nec per *grossos Trevirenses*, sive *triarios*, computabantur, sed per *albos rotatos*, maxime in terris *Rhenensibus*, & *ultra Rhenensibus*, & vulgò vocabantur *Albi*, *Weyspfenninge* Vide supra §. XX. in notâ ad ordinat. monetar. de anno 1417. Et hinc

** *Resolve* ultimâ difficilem illam paginam Historiæ diplom. Trevir. Tom. 2. pag. 316., ubi anno 1400. *Castrenses Wernerii* in *Montabaur* acceperunt suam *foldam* per *florenos simplices*, *marcas*, *florenos pagamenti*, & *florenos auri*: *Florenus ille simplex* stetit 12. *albis*, id est, *rotatis*, duobus *capitellis*, sicut hodie: *Marca* 16. *albis*, sive 32. *petermengis*. *Florenus pagamenti* 20. *albis*, sive 40. *petermengis*, sicut in *computibus* hoc sæpè inveni. *Florenus auri* 42. *petermengis*. Coincidit *Monetarium* Trevir. loc. cit. pag. 1177. Anno 1404. 1. *florenus pro XXI. alb.* Anno 1406. 1. *florenus pro XXII. alb.* Anno 1410. 1. *florenus pro XXI. alb.* Anno 1416. 1. *florenus pro XX. alb.* Confer *ibid.* pag. 1178., ubi anno 1425., sicut anno 1417., 20½. tales *albi* fecerunt *florenum* 19. *caratav. auri*; *Albus* idem valebat 9. *denarios*, sicut constat ex supputatione *marca*, quæ perficitur numero *denariorum* 144. hi *denarii* erant *nostri dupli*: igitur unus *albus* de *rotatis* jam erogabatur *uno duplo* ultra *pedem* valoris *ordinarium*, cum aliàs 18. facerent 144. *denar.* Et ideò quoque 17½. fecerunt 1. *libr. hall.*, cum aliàs 20. ad hoc desiderarentur.

XXV. SUBSECUTI *Electores Trevirenses*, *Otto à Ziegenheim*, *Rabanus ab Helmstatt*, *Jacobus à Sirck*, *Joannes Badensis*, stampârunt quidem adhuc *grossos majores*, sed non ita bonos, ut recensiti. *

* *TENEO* *grossum majorem Jacobi à Sirck*, quem vide excusum in *Tom. 2. Hist. dipl. Trevir. pag. 385.* sub num. XX. Est 12. *lothonum*, ponderat *dimidiam drachmam*, ½. *quint*, & sic unâ *tertiâ* levior erat *grossis Cunonis*, *Wernerii*, cæterisque antiquis *ordinariis*.

XXVI. ET sic per declinationem monetæ invaluerunt *Grossi*, ac *Turonenses* per Germaniam *duorum alborum rotatorum*, sive quatuor *petermengorum*. *

* QUANQUAM & hi ipsi respectu monetæ *novæ* anni 1502. tam boni fuerint, ut valore ascenderint saltem ad 6. *petermengos*: nam *Coloniensis Turonensis*, id est, *grossus duorum alborum rotatorum Coloniensium*, qui non fecerat 4. *petermengos*, valvabatur tamen tunc à *Johanne Badensi*, cæterisque *Rheni Electoribus* ad duos albos rotatos *Trevir. monetæ. Monetæ. Trevir.* loc. cit. pag. 1182. Ein *Colnischer Turnos* 2. albos. Et *blanco Trevirensis*, qui erat mediætas *grossi Trevir. junioris*, atque in computibus adscribebatur pro duobus *petermengis*, ascenderat ad 20. *Hall. rotatos*: Ein *triersch blanc* vor 20. *Seller*, i. e. 3. *petermenger* $\frac{2}{3}$. *Xr. tr.* Habeo quoque *Grossum perpulchrum Rupertii Palatini*, *Archiep. Colon.*, cum imagine *S. Petri*, & inscriptione: *Grossus Tuitiensis*, 15. *lothon*, paulò graviorem *grosso Jacobi à Sirck*, in pondere tamen justo veteris *grossi* deficientem, cujus mediætas tamen anno 1502. æstimata fuit 3. *peterm.* $1\frac{1}{2}$. *Crucig. Trev.* Ein *Duitscher Robertus-blanc* 22. *Seller*. Item *Grossum Metensem* 15. *lothon.* $\frac{1}{2}$. *drachmæ*, cum effigie *S. Stephani* genuflexi, cujus tamen mediætas tunc taxabatur pro duobus *albis rotatis*: Ein *Mezblanc* 2. alb. Vidi quoque *grossum ejusmodi Saxonicum* cum duobus *decussatis gladiis*, & inscriptione: *Grossus novus Ducum Saxonia*, 5. *lothon.*, & aliquot granor., qui ponderabat $\frac{1}{2}$. *drachmam*, ad 4. *petermengos* æstimandum, sicut *Sæc. XV.*, & *XVI.* currebant in communi tales *grossi*.

XXVII. HÆC *Grossorum* circiter ab anno 1400. facta quoad trientem diminutio, *novi semissis grossi*, nempè *Albi rotati*, nec non *quadrantis*, sive *novi Anglici*, * percussio benè notetur, tum, si velis intelligere *Chronicon Limpurgense* quoad rem monetariam, tum præcipuè, quia hîc quærendum est initium, ac fundamentum sic dictæ *monetæ rotatæ*, quæ tot jam exercuit ingenia. **

* DUM *Anglici* nomen imponebant *dimidio albo rotato*, non sequebantur valorem *Anglici antiqui*, de quo supra §. XIX. in not.; illum non poterant amplius vocare, quia hæc *moneta* erat *trium Cruciatorum Trevir.*

ille autem *duorum*. Arbitrariè itaque hoc fecerunt, sicut, cum anno 1394. *Wernerus* voluit *cruciatum* Trevir. vocari *Anglicum*.

** DE hæc in dissertatione proximâ: hic solùm notetur, ab hisce albis valorem *floreni auri* fixum fuisse, ab initio ad 20., deinde ad 20 $\frac{1}{2}$., postea ad 24., demùm ad 26., imò à *Carolo V.* ad 28., donec tandem exinde constanti usu determinaretur *Dalerus imperialis* ad 27. tales albos, id est, 54. *petermengos*. Interim has inter mutationes valdè decrevit moneta bonitas intrinseca: Cùm *grossi* sub *Canone* essent 13. lothon. 1. quintæ, sub *Wernero* 12. loth., *albi* sub hoc tantùm acceperunt 8. penningos argenti puri, i. e. 10. loth. 12. grana, & sic tertia pars erat cuprum. *Hallenses* sub *Wernero* habebant 4 $\frac{1}{2}$. penningos, sub *Rabano* acceperunt 5., sub *Joanne II.* anno 1464. tantùm 4. penningos, i. e. 5. loth. 6. grana.

XXVIII. Ex quibus notitiis jam intelliges in *Chronico Limpurgensi* sequentia: Extat in *Prodromi* Tom. 2. à pag. 1048.

- 1.) Pag. 1098. ad an. 1375. Nota bene: 10. *Schilling Penning*, sive 10. *solidi denariorum*, equiparabant *Turonensibus* 15., sive 30. *Albis*. Vides, *Turonensem* esse duos *Albos*, certè non *petermengos*: Vides, 15. *Turonenses* equiparari 10. solidis denar., i. e. 120. denariis: quilibet igitur *Turonensis* stitit 8. denarios: denarii hi erant *graves*, quia 9. *Hallenses antiqui* faciebant eorum tres, ut loc. cit. mox subjungitur: ter 8. sunt 24: ergò unus *Turonensis* fecit 24. *Hallenses*, i. e. duplos *Trevir.* ergò 6. *petermengos*. Hic sumpsit *Chronicon Turonensem antiquum*.
- 2.) Pag. 1106. ad an. 1391. *Wollfeilheit Weins, und Korn:* um *Laurentii* das *Walter Korn* 12. *Groschen*: Ein *Groschen* ware 16. *Seller*: 12. *Groschen* ein *Gulden*. Ubi *Mechtelius* *Hallensem* ponit, constanter intelligit *Hallensem* moneta gravis, nisi expressè addat: *Nader Heller*, qui minor erat illo: talis erat noster modernus duplus, quorum tres faciunt *Crucigerum Imperii*, sive quartam partem triarii *Trevir.* Vid. *breve instr. de solid. ficto* §. X.: sumpsit ergò grossum pro 4. *petermengis*, & florenum pro 48., qui postea dictus est *rotatus*.
- 3.) Pag. 1119. ad an. 1494. Als beyde *Chur- und Fürsten, Trier, und Hessen, zu Lempurg* waren, 6. *Viertel Wein* gepresentiret worden: jeder *quart* 5. *Seller*: facit 7 $\frac{1}{2}$. thornes. Viginti quatuor quarta sunt 120. *Halleri* predicti, 30. *petermengi*: stetit tunc unus *Turonensis* 4.

petermengis. Concordat, quod scribit ad an. 1496. dem Herrn Wens-
bischoffen präsentiret 3. Viertel Wein: die quart 4. Heller, facit 3. Tur-
nos: ergò unus Turonensis 16. tales *Limpurgenfes*, id est, *graves Hal-*
lenses. In his duobus locis Author Sæc. XVI. in XVII. aut non est locu-
tus de grosso *Trevirensi*, utpote qui fait 6. petermengorum anno 1391.
& 94., aut deceptus est à Turonensibus sui avi.

- 4.) Pag. 1117. ad an. 1432. ware die Landsteuer diesem Stiff 50. libb. Tri-
ersch: das waren 20. Gulden 10. Thornes schwer Geld. Erant 250.
Turonenses; quilibet ergò libra 5. Turonenses, id est, 20. petermengi,
sicut sub *Wernero*, qui primus hanc libram *Trevirensis* introduxit, de
quâ idem *Chronicon* cit. pag. disertè scribit: & *libra fait 10. albos*; per
albos autem *Chronographus* iste intellexit *rotatos*, nisi adderet *simplices*.
Florenus hic fecit 12. Turonenses, fuitque *rotatos*.

XXIX. GROSSORUM hujusmodi, seu Turonensium Rhe-
nanorum ad *duos Albos*, seu quatuor *Petermengos*, percussio evanuit
postea: * Et Electores *Trevirenses* reversi sunt, exemplo *Canonis*,
ac *Werneris*, ad petias 6. petermengorum. **

* *Causam* puto fuisse, quòd *Cæsar*, & superior *Germania* tanti noluerit ac-
cipere istos grossos, ut 12. eorum æquarent 12. duplices grossos Imperii
ad 6. *Crucigeros* gravissimos, qui debebant constituere *florinum*, postea
Daleverum imperialem dictum, ad 72. *Crucigeros* Imperii: nam grossus
ille *imperialis*, ein *sechser*, de jure faciebat 18. *Hallenses*, sive *Treviren-*
ses duplos; econtrà grossus *Rhenensis* valuit tantum 16.

** *LOTHARIUS* à *Metternich* fabricari fecit an. 1622. valdè impuram
petiam cum figurâ *S. Petri*, & inscriptione *VI. alb.*, quam vide in *Tom.*
2. Hist. diplom. Trev. tab. 2. pag. 885. sub num. XXXVI. *Meliorem*, &
*elegantior*em dedit *Franciscus Georgius* anno 1734. sub nomine $\frac{1}{2}$.
Kopfstuck Chur-Erier. Land-Münz, quam vide *ibid.* sub num. LII.

T A N T U M .

S P H A L M A T A

Instructionis brevis de *solido ficto*, propositæ 6. Aug. 1759.

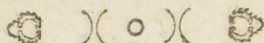
- I. Pag. 3. in not. §. 8. *Marca est major libra: libra plerumque dextans.* Non: libra est 240., marca 144. Si post *Wernerum* legas interdum *marcam* librâ *majorem*, ut supra §. XXIV. in not., tunc retinebatur alicubi adhuc pes *antiquus* *marcae* juxta pedem *novum* libræ *Wernerianæ*. Divisio libræ in *majorem*, & *minorem* retineri potest apud *Treviros*, sed non debet referri ad *antiqua* tempora. Et eatenus interpretare dicta ibid. §. XVII. *Monetarium* *Trevir.* eo loco allegatum loquitur de librâ *Hallensium*, quorum duæ libræ utique valent 20. Schilling *denariorum*, quia *Treviris* duo *Hallenses* fecerunt unum *denarium*, & sic pariformiter 1. librâ *Hall.* valuit 10. Schilling *denar.*
- II. Pag. 8. in not. Florenum æstimavi anno 1314. *sex capitonibus*: malè; *maldrum* enim *siliginis* in illâ *caristiâ* stetit 600. *denariis*, 300. *petermengis*, *florenis aureis* 5., computando quemlibet pro 12. *grossis ordinariis*.
- III. Pag. ead. §. XIX. *admissi* adhuc anno 1328. *usuras decunces*: fuit error ex *suppositione falsâ*, quòd tunc *libra denariorum* fuerit duntaxat 10. *solidi*, cum esset 20. Sæc. XIV. rariùs apud nos occurrunt *usuræ censuales* ultra 5. pro 100., pleræque sunt 4. pro 100.

Q U Æ S T I O

Ad illustrandum hîc, & aliàs dicta de *Solido*.

Quinam Solidi Speciei representarunt Solidum fictum denariorum?

1. *Denariorum*, sive *Crucigerorum maximorum*, *solidum* representavit, & adhuc representat *Schillingus Brabantia*, conditus *der* permissæ *Schilling.*, qui præstat 12. *Crucigeros bonos*, sive *Imperiales*, 15. *Rhenanos*, 18. *Trevir.*, sive 9. *petermengos*, & sex faciunt *Dalerum imperialem*. *Horum solidorum* hoc bello durante *milliones* cusi sunt à *diversis Germaniæ Principibus*, sub *inscriptione*: VI. *einen Reichs-Thaler*, sed plurimû *adulterini*, & à *Cæsare* *proscripti*.

Observatio. De ejusmodi solido omnium gravissimo loquitur charta Sculteti, & Scabinorum de Boppardiâ ad Canonicos S. Simeonis Trevir. de anno 1223. *Repperimus in eodem testamento volis, & vestra Ecclesia VIGINTI SOLIDORUM redditus, seu census annuos, TRIBUS HALLENSIBUS PRO QUOLIBET DENARIO COMPUTANDIS, specialiter legâsse, & denâsse.* Erant quinque moderni floreni Rhenenses ad 60. Crucigeros, 36. petermengos. Eadem oratio potuit sic efferri: 30. solidis pro librâ computatis, ut legitur in *Hist. diplom. Trev. Tom. 1. pag. 704.* ad an. 1230., fumendo solidum pro 12. denariis Trevir., & denarium pro 2. Hallensibus; in idem enim recidet, quia si libra fuerit 20. solidorum, denarium computando pro 3. Hallensibus, eadem libra erit 30. solidorum, denarium computando pro 2. Hall., sicut eum computabant Treviri: unde non accedo ei, quod ibi in not. d. dicitur: *Trevirensium moneta & computus in eo differebat à communi Germania, quòd illi triginta solidos, Schilling, in unam argenti libram computarent, cum alibi primitus viginti, deinde viginti quatuor solidi libram, 12. verò denarii, pfenninge, solidum constituerent:* huic, inquam, non accedo, quia Trevirensibus, sicut aliis Germanis, libra fuit 20. solidi, solidus 12. denarii, sed, quoniam denarius Trevirorum unâ tertiâ minor erat denario aliorum Germanorum, debebant scribi 30. solidi monete Trevirensis, quoties debebantur 20. solidi monete gravis: id quod erat nominatim exprimendum, aliâs duntaxat pro librâ Treviris soluti fuissent 20. solidi Trevir. Sic quoque lego in Calendario Memoriarum S. Simeonis: *Henricus Saxo 40. libras Trevir., per 40. solidos computatas.* Erat tempore foundationis Cruciger denarius, tempore scripti hujus Calendarii dimidius Cruciger, idèò necesse fuit, annotare, quòd libra sit 40. solidorum.

DENARIORUM *Trevirensium* (eujuslibet per 2. *Hallenses*, sicut hodiernum Crucigeri per 2. duplos) solidum repræsentedavit usque ad tempora *Böemundi II.* grossus antiquus 6. petermengorum.

A *Böemundo II.* usque ad *Wernerum* Archiep. repræsentedavit eum *Triavius*, sive dictus à *Canone* unius solidi *Albus*, ein *Dreyer*, dimidia pars grossi antiqui, sive *Canonis*.

INDE à *Wernero* repræsentedavit solidum unus petermengus, quem ipse omnium primus notavit his verbis: *solidus novus*, velut imitando Gallos, quibus pariter incepit sua libra usualis, vel numeralis, esse modici valoris comparativè ad veterem, videlicet 20. Sols, qui nequidem constituunt 20. petermengos.

PARER-

PARERGA. EX JURE GENTIUM.

VETUSTAS, *ex masculis* progenitos plus diligens, solos nepotes, vel neptes, qui, quæve *ex virili sexu* descendunt, ad suorum vocabat successionem ... Divi autem Principes non passi sunt talem *contra naturam* injuriam. §. 15. *Inst. de hæred., quæ ab intest.*

Crisis. *Vetustas ex masculis* progenitos *naturaliter* plus dilexit: ergò non fecit progenitis *ex femellis* injuriam *contra naturam*.

EX JURE CANONICO.

AD LIB. III. TIT. XIX.

- I. *In permutacione beneficiorum inæqualis redditus potest Episcopus minus accipienti constituere pensionem perpetuam, gravando ipsum etiam beneficium, si Ecclesiæ interfit permutari.*
- II. *Permutari ad invicem possunt duæ Ecclesiæ, atque duæ decimationes: item possessiones illarum Ecclesiarum, separato contractu, etiam interveniente pecuniâ ad compensandam earum inæqualitatem.*
- III. *Abdicatio juris decimandi erga pecuniam per arbitros ordinari nequit.*

AD TIT. XX.

Ecclesia feudum, ex capite alienationis caducum, non consolidabit, nequidem ad dies vitæ alienantis, sed de eo filium alienantis, vel, hoc non existente, consanguineos, investiet.

D

AD TIT. XXI.

Actio pignoratitia non est in rem scripta neque de Jure canonico, neque de civili.

AD TIT. XXII.

Fidejussio Clerici illicita non est propterea invalida.

AD TIT. XXIII.

In quâlibet mutatione monetæ consideratur unicè valor publicus, qui tempore solutionis est in usu.

AD TIT. XXIV.

Solâ causâ, omnium piissimâ, exceptâ, nempe redemptionis captivorum, donationes ultra 500. solidos, quas laici faciunt piis causis, debent insinuari.

CASUS CANONICUS.

Canonici omnes dederunt sua vota per cedulam, scrutatoribus traditam, hujus tenoris: cupio, & eligo dom. de Nicolai in pastorem, non exprimentes ore personam, sed tantùm dicentes, se illum eligere, qui scriptus est in cedulâ. Q. An valeat hæc forma? R. Neg. cum Boërio decis. 1.

EX JURE CIVILI.

AD LIB. I. COD. TIT. XIII.

Ex l. 2. in fin. h. t. arguitur 1.) Quod ævo Constantini M. Clerici tenuerint proprium. 2.) Quod habuerint testamenti factio-

nem. 3.) Quod eorum verba obliqua operarentur directam libertatem. 4.) Quod illorum postremum iudicium, manumittens servos, non indiguerit ullâ solemnitate.

AD TIT. XIV.

- I. *Lex prohibens est eo ipso quoque irritans.*
- II. *Non est supra potestatem legislatoris civilis, resuscitare l. 5. b. t., ut nec iuramentum firmare possit ullos contractus lege prohibitos, decretalium jure non obstante.*

AD TIT. XV.

Vivæ vocis suæ oracula jactanti, nequidem iudici, nisi in paucis, credendum hic voluit Princeps; quantò minus credemus privatorum Doctorum libris, privilegia, vivæ vocis oraculo à summis Pontificibus data, jactantibus?

AD TIT. XVI.

SCta anno 384. non ampliùs vim legum, sed simplicium duntaxat statutorum (quæ tamen Princeps reverebatur) habebant: quapropter Leo Imp. in Nov. 78. non abrogavit l. un. h. t., sed tantùm l. 9. ff. de LL.

AD TIT. XVII.

Vetus Jus in digestis non fuit usque eò enucleatum, ut non meritò in iis carpenda sint quædam superflua, ænigmatica, imò & contraria.

AD TIT. XVIII.

Fæmina, etiam major 25. annis, habet privilegium ignorantie juris præ masculo majore, minus tamen illud, quàm minor, & miles.

ICUS,

crutatoribus tradi-
n. de Nicolai in pe-
sed tantum dicentes,
nla. Q. An valat
f. 1.

ILI.

XIII.

Constantini M. Clerici
vint testamenti factis

CASUS CIVILIS.

Titius habens patrem, filium emancipatum, & nepotem in potestate retentum, exheredat filium, nepotem præterit: exhereditus filius intereà, dum hæres scriptus deliberat, moritur non præparatâ inofficiosi querelâ, aut etiam hærede adeunte non vult agere. Q. An nepos exheredantis instituere possit querelam? R. Ita, & quidem in primo casu nomine patris, & suo, in secundo casu nomine proprio præ Titii exheredantis patre.

EX JURE FEUDORUM.

Senioratus inter vasallos nostræ Germaniæ quàm sæpissimè importat merum jus directorii, & pro-vasallagii, nullam penitus in successione, ac utilitate prærogativam.

EX JURE CRIMINALI.

Perfectè ebrius nequidem extraordinariâ ipsius delicti pœnâ est afficiendus: minùs, quàm perfectè, ebrius extraordinariâ ipsius delicti; mediocriter ebrius ordinariâ mitigabili secundùm diminutionem doli.

EX JURE TREVIRENSI.

Sphus II. Tit. 3. Chur-Trierischen Land-Rechtes rectè supponit, regulares personas, religionis bonorum temporalium capacis professores, ab intestato civiliter succedere.

HISTORICUM.

S. CLEMENS I. successit S. PETRO immediatè in Primatu totius Ecclesiæ, sed in Episcopatu Romano tantùm mediatè.

J. O. H. D.

ere canonico, ...
 or publicus, ...
 tionis captiv...
 ici faciunt pu...
 U.S.
 oribus tradi-
 Nicolai in pa-
 tam dicentes,
 An valeat
 I.
 I.
 ini M. Clerico
 tamenti factio

© The Tiffen Company, 2007

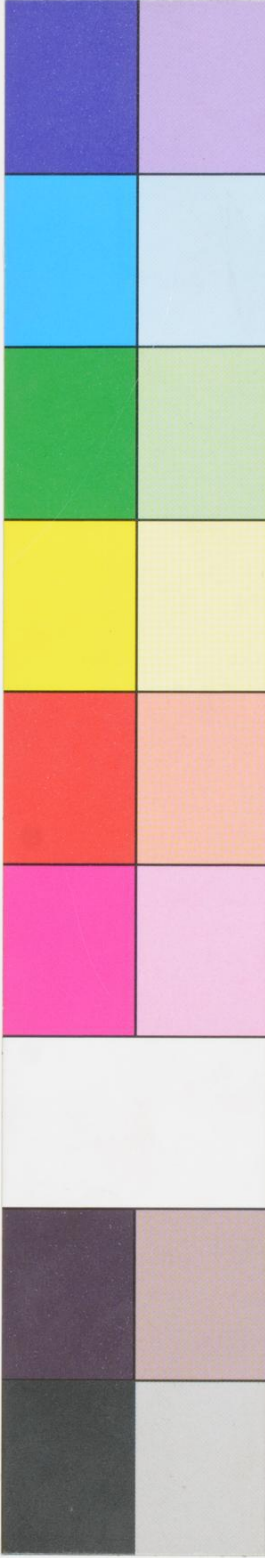
TIFFEN® Gray Scale

- A 1 R
- 2 R
- 3 G
- 4 B
- 5 B
- 6 W
- 7 W
- 8 W
- 9 W
- 10 W
- 11 K
- 12 K
- 13 C
- 14 C
- 15 Y
- 16 Y
- 17 M
- 18 M
- 19 M

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

